

Възможности и факти
относно
интегриране
на географското и гражданското
образование
в средното училище

Даниела Ангелова – Ганчева
СУ “Св. Климент Охридски” - ДИУУ

Възможностите

- В нормативните документи

ДОИ

Учебни програми по география и икономика

- В информационно-методологичните
ресурси

Учебници

Помагала

Наръчници за обучение

- Относно човешките ресурси - при
продължаващото образование на учителите

В нормативните документи КОО

"Обществени науки и гражданско образование"

**интегрира учебни предмети, които имат
водеща роля**

**в развитието на социалната култура на
учениците и**

**в реализиране на гражданската мисия на
образованието.**

В нормативните документи

- **ДОИ за гражданско образование**

Гражданското образование е важен **интердисциплинарен елемент на учебното съдържание по предметите** от задължителната общообразователна **ПОДГОТОВКА**. То е в основата на личностното развитие и Подготовката на младия човек за социална реализация чрез познаването, владеенето и използването на човешките права и свободи, съобразени със законите на демократичното общество. Водеща роля за осъществяване на гражданското образование в училище (I – XII кл.) имат предметите от коо "Обществени науки и гражданско образование":

- **Учебни програми по география и икономика 5., 6., 7., 8., 9., 10., 11., 12. клас стандартите**, които се свързват с ДОИ за гражданско образование и се постигат в обучението по география **са отбелязани със съответен знак** (2004, с. 51).

Рамка за осемте ключови компетентности

(<http://ec.europa.eu/education/policies/2010/doc/basicframe.pdf>), (www.EQF_bg.pdf),

В която са посочени *новите умения в информационното общество*, обединени в следните групи:

- езикова грамотност и комуникация на майчиния език и на чужд език;
- базисни компетенции по математика;
- наука и технология;
- ИКТ и използване на технологиите – дигитални компетенции;
- да се научиш как да учиш;
- **междоличностни и граждански компетенции**;
- предприемачество;
- изразяване на културата – обща култура.

Ключовите компетентности представят *трансферен* (приложими за различни ситуации и контекст) и *многофункционален* (може да се използват за постигане на различни цели, за решаване на различни проблеми и изпълнение на различни задачи) *пакет от знания, умения и нагласи, от които се нуждае всеки за личната си реализация и развитие, социална интеграция и професионална реализация.*

Дефинирането на ключовите компетентности се основава на следните принципи:

Термините „компетентност“ и „ключова компетентност“ са предпочетени пред „основни умения“, свързвани най-често с грамотността. „*Компетентността*“ се разбира като обединение на умения, знания, способности и отношения и включва готовността (предразположеността) за учене като допълнение на „знанието–как“.

Рамка за осемте ключови компетентности

Рамката предлага разбираем и добре *балансиран списък от ключови компетентности, необходими за:*

личностна реализация и развитие през живота (**културен капитал**): ключовите компетентности трябва да дадат възможност на хората да постигнат личните си цели, породени от личните си интереси, намерения и желание да продължат да учат през целия живот;

активно гражданство и включване (**социален капитал**): ключовите компетентности трябва да дадат възможност на всеки да участва като активен гражданин в обществото;

професионална реализация (ангажираност) (**човешкия капитал**): капацитета на всяка личност да има и да извършва достойна работа на пазара на труда.

Рамката може да бъде *ориентир при планиране на дейности от всички нива* на „ученето през целия живот“, например в общото задължително образование, за което е характерна промяна в приоритетите — от усвояване на декларативни знания към усвояване на процедурни, личностно значими знания, които са част от личностната и социална компетентност.

Измерването на постиженията относно повечето от тези компетентности все още е ограничено. Съществуващите инструменти за мерене PISA и IALS са полезни при установяване на равнищата на грамотност за четене, писане и смятане.

Като елемент от стратегията „европейското образование и обучение да се превърнат в еталон за качество“ и за да се осигури прозрачност на образованието и квалификациите към 2010 г. е разработена и препоръчана за утвърждаване „Европейска квалификационна рамка за учене през целия живот“

<http://ec.europa.eu/education/policies/2010/doc/basicframe.pdf>

Ключови компетентности

„Да се учиш да учиш“

Способност за концентрация през различни периоди от време – продължителни и кратки.

Адаптивност и гъвкавост.

Способност за комуникация като част от учебния процес чрез разбиране и създаване на различни мултимедийни съобщения (писмен или разговорен език, звук, музика и др.).

Междупличностни, межкултурни и социални компетентности

Способност за конструктивна комуникация в различни социални ситуации.

Способност да създаде доверие и емпатия у другите.

Предприемачество

Планира, организира, анализира, комуникира, прави, обобщава, оценява и съхранява (записва).

Проектира – прави проект

Способност за съвместна дейност и гъвкавост при работа в екип

Разпознава силни и слаби страни в един човек.

Проявява инициатива.

Позитивна нагласа към промяна и иновация.

Факти
относно
интегриране
на географското и гражданското образование
в средното училище
Географското учебно съдържание

- **съдържателният контекст**
  - за развитие на **компетентности, чрез които се проявява гражданското образование**, например социални компетентности
  - Рамка за осемте ключови компетентности
<http://ec.europa.eu/education/policies/2010/doc/basicframe.pdf>

Степен на образование: Основна Етап: Прогимназиален

Ядра на учебно съдържание

Знания, умения, отношения (в края на VIII кл.)

Политическа и икономическа карта на света

- Определя по основни белези и привежда примери за: монархия, република, демокрация, авторитаризъм, тоталитаризъм, натурално стоково стопанство, централизирано и пазарно стопанство.
- Определя понятието "държава"; проследява промяната на границите и техните функции за България и страните от Европа, като привежда примери за междудържавно пространство без граници.
- Познава основни международни икономически организации (ЕС, Световна банка, МВФ и др.); прави заключения за съвременни тенденции в световната икономика, проследява възникването и развитието на идеята за обединена Европа.
- Подбира информация, изследва и интерпретира различни видове документи (карти, графични изображения, текстове и др.).

Многообразие и идентичност на личността

- Различава етническа, религиозна и езикова принадлежност.
- Привежда примери за приноса на България в европейското и световното културно наследство.
- Познава образователната система в България.
- Обяснява социални аспекти на трудовите взаимоотношения.

Икономиката и нейните механизми

- Определя понятието "национално стопанство" и разграничава основните стопански сфери и отрасли.
- Прави заключения за усвояване и управление на различните видове ресурси по региони и страни.
- Разпознава по основни белези: инфлация; инвестиция; стока; акция; лихва; валута; държавен бюджет; борса и др.
- Проследява и обяснява миграциите в света и България.

Права и отговорности на човека

- Познава Конституцията на Република България като основен закон.
- Съпоставя правата и отговорностите на гражданина на Република България с Всеобщата декларация за правата на човека.
- Прави връзки между граждански конфликти и институциите, които ги решават.
- Определя значението на равенството, сигурността и толерантността в обществения живот на страната.

Гражданинът и властта

- Разграничава видовете власти, разделението им и описва организацията на управлението в Република България.
- Познава ролята и дейността на политически и неправителствени организации в обществения живот.
- Демонстрира знания за изборното право и изборната система в България.
- Доказва ролята на общественото мнение и медиите в живота на обществото.

Степен на образование: Средна Етап: Гимназиален

Ядра на учебно съдържание

Знания, умения, отношения (в края на XII кл.)

Гражданите, политиката, демокрацията

- Проследява възникването и развитието на идеята за демокрация.
- Анализира характеристиките на правовата държава.
- Познава политическата карта на света, представя основните политически теории и идентифицира политическите модели за управление.
- Представя промените на съвременна Европа и Балканите и определя мястото на България в тях.
- Аргументира ролята на България като фактор за регионална стабилност в Югоизточна Европа.
- Коментира разширяването на Европейския съюз към Югоизточна Европа и оценява възможностите на България за членство.

Гражданите, властта и държавата

- Обяснява механизмите на властта: структурата и функциите на държавните и общоевропейските институции.
- Осъзнава смисъла и значението на разделението на властите и взаимодействието между тях.
- Обяснява ролята и значението на регионалното устройство на държавата.
- Разбира същността на местното самоуправление.
- Познава и може да участва във форми на граждански контрол върху държавните институции.
- Изказва аргументирани оценки по граждански и политически аспекти на социалния живот.

Национална идентичност и различия в обществото

- Разграничава основните социални групи и общности и коментира интересите и проблемите им.
- Обяснява ролята на езика, религията и традициите за социална обвързаност и различия в обществото.
- Ориентира се в източниците на противоречия между отделни етнически и религиозни общности.
- Показва готовност за противодействие срещу насилието и стремеж към разрешаване на конфликтни ситуации.
- **Познава националните идеали, традиции и ценности и определя мястото на България в световната култура.**

Граждани, права и отговорности

- Проследява развитието на идеята за гражданско общество.
- Анализира и съпоставя идеите за свободата, човешките права и гражданските права.
- Демонстрира готовност да защитава своите (и на другите) граждански права и отговорности.
- Дава оценка на обществени събития от позициите на правата на човека и българското законодателство.
- **Познава международни документи за правата на човека и малцинствата, интерпретира степента на приложението им у нас и представя резултатите в писмена форма.**

Гражданите и икономиката

- Демонстрира знания за същността на пазарната икономика и нейните механизми, разкрива особеностите им в България.
- Доказва глобализацията на икономиката и стремежа на България към устойчиво развитие.
- Анализира и привежда примери за икономическите условия в България и предлага обосновани решения за развитие.
- Дискутира върху механизмите и инструментите на съвременната икономическа политика на България.
- Определя мястото си и проектира бъдещето си в икономическите отношения.
- Аргументира ролята на евроинтеграцията и на Европейския съюз.

България и светът

- Познава идеята за "гражданин на света".
- Разбира мястото на България в глобалното развитие.
- Осъзнава значението на глобалните проблеми на човечеството и обсъжда възможните им решения.
- Обосновава идеята за мира като условие за развитие на цивилизацията.

Факти
относно
интегриране
на географското и гражданското образование
в средното училище
в информационно-методологичните ресурси

част от създадените ресурси по европейските проекти имат необходимите качества,

- за да бъдат използвани **в обучението по предметите от КОО "Обществени науки и гражданско образование"**.
- за да бъдат използвани **за оценяване на резултатите от гражданското образование**

Наръчник

ЕвроПол

Политиката може да бъде забавна!

1. Граждански права и представителство
2. Гласуване
3. Правата на детето и правата на човека
4. Имиграция и законодателство
5. Легитимната борба срещу тероризма
6. Борба с организираната престъпност
7. Политики и дискриминация
8. Имиграция и социално действие
9. Екология и екологично действие
10. Достъп до правосъдие
11. Идентичност, ценности и традиции на новодошлите европейци
12. От социално към политическо действие

Структура на наръчника

Наръчникът е структуриран в три части.

Първата част накратко описва:

ползите и причините за обучението по политическо участие.

темите на дванадесетте модула.

Втората част се състои от дванадесет модула, всеки представен в същия формат, така че да бъде лесен за употреба. Всички модули имат основна дейност и някои алтернативи, за да се улесни по-доброто адаптиране на темата към учебните изисквания.

Третата част се състои от кратко описание на методите и инструментите, предложени в различните модули

Интерактивни техники:

- форум театърът, в който учениците учат чрез преживяване;
- дискусия и психологически разбор;
- ролеви игри;
- изготвяне на SWOT анализи;
- мозъчни атаки;
- изработване дърво на решенията и т.н.

Оценяване - рубрика

- http://www.technology.com/web_tools/rubrics/

Rubric - *Research*

DIUU

research Name: _____ Teacher: Daniela Gancheva

Criteria Points 4 3 2 1

Introduction/ Topic

- Student(s) properly generate questions and or problems **around a topic**.
- Student(s) **generate questions** and or problems.
- Student(s) **require prompts** to generate questions and or problems.
- Questions or problems are **teacher generated**.

Conclusions

- **Reached Numerous** detailed conclusions are reached from the evidence offered.
- **Several** detailed conclusions are reached from the evidence offered.
- **Some** detailed conclusions are reached from the evidence offered.
- **A** conclusion is made from the evidence offered.

Information Gathering

- Information is gathered from multiple electronic and non-electronic sources and **cited properly**.
- Information is gathered from **multiple** electronic and non-electronic sources. Information is gathered from **limited** electronic and non-electronic sources.
- Information is gathered from non-electronic or electronic sources **only**.

Summary Paragraph

- Well organized, demonstrates **logical** sequencing and sentence structure.
- Well organized, but demonstrates illogical sequencing **or** sentence structure.
- Well organized, but demonstrates illogical sequencing **and** sentence structure.
- **Weakly** organized.

Punctuation, Capitalization, & Spelling

- Punctuation and capitalization are **correct**.
- There is **one error** in punctuation and/or capitalization.
- There are **two or three** errors in punctuation and/or capitalization.
- There are **four or more** errors in punctuation and/or capitalization.

Total---->

Teacher Comments:

Rubric - Oral Expression

DIUU*all you need* Name: _____ Teacher: Daniela Gancheva Date Submitted: _____ Title of Work: _____

Criteria Points 4 3 2 1

Body Language

- Movements seemed fluid and helped the audience visualize.
- Made movements or gestures that enhanced articulation.
- Very little movement or descriptive gestures.
- No movement or descriptive gestures.

Eye Contact

- Holds attention of entire audience with the use of direct eye contact.
- Consistent use of direct eye contact with audience.
- Displayed minimal eye contact with audience.
- No eye contact with audience.

Introduction and Closure

- Student delivers open and closing remarks that capture the attention of the audience and set the mood.
- Student displays clear introductory or closing remarks.
- Student clearly uses either an introductory or closing remark, but not both.
- Student does not display clear introductory or closing remarks.

Pacing

- Good use of drama and student meets apportioned time interval.
- Delivery is patterned, but does not meet apportioned time interval.
- Delivery is in bursts and does not meet apportioned time interval.
- Delivery is either too quick or too slow to meet apportioned time interval.

Poise

- Student displays relaxed, self-confident nature about self, with no mistakes.
- Makes minor mistakes, but quickly recovers from them; displays little or no tension.
- Displays mild tension; has trouble recovering from mistakes.
- Tension and nervousness is obvious; has trouble recovering from mistakes.

Voice

- Use of fluid speech and inflection maintains the interest of the audience.
- Satisfactory use of inflection, but does not consistently use fluid speech.
- Displays some level of inflection throughout delivery.
- Consistently uses a monotone voice.

Total---->

_____

Teacher Comments:

Rubric – Teamwork

SkillsCriteriaPoints 1234

Helping - The teacher observed the students offering assistance to each other.

None of the Time

Some of the Time

Most of the Time

All of the Time

Listening - The teacher observed students working from each other's ideas.

None of the Time

Some of the Time

Most of the Time

All of the Time

Participating: The teacher observed each student contributing to the project.

None of the Time

Some of the Time

Most of the Time

All of the Time

Persuading: The teacher observed the students exchanging, defending, and rethinking ideas.

None of the Time

Some of the Time

Most of the Time

All of the Time

Questioning: The teacher observed the students interacting, discussing, and posing questions to all members of the team. *None of the Time*

Some of the Time

Most of the Time

All of the Time

Respecting: The teacher observed the students encouraging and supporting the ideas and efforts of others.

None of the Time

Some of the Time

Most of the Time

All of the Time

Sharing: The teacher observed the students offering ideas and reporting their findings to each other.

None of the Time

Some of the Time

Most of the Time

All of the Time

Total Points_____

Teacher Comments:

Rubric: Behavior Skill – Never-Rarely-Most of the Time-Always

On Time and Prepared

1. Arrives to class on time
2. Brings necessary materials
3. Completes homework

Respects Peers

1. Respects others property
2. Listens to peers
3. Responds appropriate to peers
4. Respects others opinions
5. Refrains from abusive language

Respects Teacher/Staff

1. Follows directions
2. 2. Listens to Teacher/Staff
3. 3. Accepts responsibility for actions

Demonstrates Appropriate Character Traits

1. *Demonstrates positive character traits* (kindness, trustworthy, honesty)
2. *Demonstrates productive character traits* (i.e. patience, thorough, hardworking)
3. Demonstrates a level of concern for others

Demonstrates a Level of Concern for Learning

1. Remains on task
2. Allows others to remain on task

Продължаващото образование на учителите

За развитие на:

- **Гностични способности** – да проучват и оценяват опит; да наблюдават, анализират и оценяват урока или уроци по география, в които се посигат ДОИ по гражданско образование
- **Конструктивни способности** – да владеят методики за проектиране на: компоненти на урока, на различни типове уроци; на система от уроци;
- **Комуникативни способности** – да владеят техники за общуване с учениците в различни учебни ситуации на урока върху основата на интерактивното обучение и в електронен формат

ПОРТФОЛИОТО НА ДИУУ

<http://www.diuu.bg/>

Новите оферти 2010-2011

- **тематика** - ключовите компетентности развиваме съобразно Европейската референтна рамка,....
- **краен продукт** – практически ползваем
- **продължителност** – кратковременни
- **формат** - присъствен и дистанционен (Moodle), предложени теми от учителската колегия
- **място на провеждане** - "близо до дома"
- **цена** x 24 лв за 8 часа
- **приложена кредитна система** - от 2003 г. валидираме развитите в нашите курсове професионалните компетентности на учителите чрез начисляване на кредити в удостоверенията.